

Ваколя З. М., Попадич Б. Т. Вибір технологій навчання для розвитку soft skills у студентів закладів вищої освіти під час воєнного стану. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова. Випуск 91. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 42-48.

УДК 378-057.86

**Ваколя З. М.,
Попадич Б. Т.,**

ВИБІР ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У статті обґрунтовано технології навчання для розвитку soft skills у студентів закладів вищої освіти під час воєнного стану. Використано такі методи дослідження, як аналіз літератури та інформаційних джерел з проблеми дослідження, узагальнення теоретичних положень технологій навчання та розвитку soft skills у студентів закладів вищої освіти. Результати дослідження: обґрунтовано, що soft skills (або м'які навички, або гнучкі навички) під час війни – це комплекс неспеціалізованих, важливих у форс-мажорних обставинах, професійних навичок, які відповідають за успішне виконання завдання, високу продуктивність і є наскрізними, тобто не пов'язані з конкретною предметною областю. Виявлено, що гнучкі навички, на відміну від професійних у традиційному розумінні, не залежать від специфіки конкретної роботи, тісно пов'язані з особистісними якостями та установками (відповідальність, дисципліна, вміння швидко приймати рішення), а також соціальними навичками (комунікація, зокрема, слухання) у команді, емоційний інтелект) та організаційними здібностями (управління

часом, лідерство (у волонтерській діяльності, у Збройних силах України), вирішення воєнних проблем, критичне мислення тощо). Сформульовано, що технологія навчання – це така організація процесу навчання, при якій студенти та викладачі виконують чітко визначені дії та функції з виконання певних операцій; виявлено, що структура технології навчання є системою певних операцій, технічних дій і функцій студентів та викладачів; розроблено графічну структуру технології навчання; аргументовано, що такі технології навчання, як проєктної діяльності, проблемного навчання, ігрова, кейс-технологія, створення предметно-розвивального середовища, навчання у співпраці, дослідницької діяльності є найбільш дієвими у навчальній та позанавчальній діяльності закладу вищої освіти в умовах воєнного стану.

Ключові слова: *soft skills, технологія навчання, технологічний підхід, студент, заклад вищої освіти, воєнний стан.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі, коли ворог, руйнуючи інфраструктуру українських міст, прагне позбавити молоде покоління українців можливості здобувати знання, актуальними є такі напрями модернізації освіти: підвищення конкурентності у європейському просторі, пріоритетність освіти та науки у структурі державного бюджету, відкритість освітньої моделі, перехід до особистісно-орієнтованого навчання, налагодження системи соціальних ліфтів, упровадження ефективного управління освітою [1, с. 31]. А функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій [2, с. 5]. Тому актуальним є дослідження нових підходів, які забезпечують необхідний рівень розвитку soft skills у студентів під час воєнного стану. Важлива роль у вирішенні цієї проблеми полягає у виборі технологій навчання, що дозволяє виконувати різні види діяльності в умовах війни.

Сучасні методи та технології навчання студентів педагогічного

проектування досліджував О. Болгар [3]. Наукові розвідки проводилися у напрямках технологій контекстного навчання в організації дидакалогічної підготовки студентів у вищій педагогічній школі (Н. Гузій [4]), провідних технологій організації навчання студентів У США (М. Горелова [5]). Інноваційні технології навчання в діяльності закладів вищої освіти досліджували М. Козяр [6], Н. Мачинська [7], С. Стеблюк [8]. Водночас, проблема вибору технологій навчання для розвитку soft skills у студентів закладів вищої освіти під час воєнного стану не знайшла належного вирішення у сучасній педагогічній теорії та практиці.

Необхідно відзначити, що ні серед учених, ні серед практиків освіти поки що не існує загальноприйнятого розуміння феномену технології навчання. Причому це стосується як вітчизняного наукового ужитку, так і зарубіжного, де термін *educational technology* (англ.) існує вже порівняно давно. З одного боку, спостерігаємо повне неприйняття технології навчання. З іншого боку, в літературі сьогодні зустрічаються численні терміни з використанням слова «технологія», такі, як «інформаційні технології», «педагогічні технології», «аудіо-візуальні технології», «інноваційні технології», «освітня технологія» та ін. У цих випадках технологію навчання зводять або до набору технічних прийомів викладання, або, до використання у навчанні технічних засобів. Насамперед цим і зумовлений вибір теми дослідження проблеми щодо технологій навчання, а особливо таких, які забезпечують необхідний рівень розвитку soft skills у студентів під час воєнного стану.

Мета статті – дослідження технологій навчання для розвитку soft skills у студентів закладів вищої освіти під час воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна вимога до професійної підготовки майбутнього фахівця – це формування гнучко мислячої людини, здатної орієнтуватися у багатьох напрямках людської діяльності і швидко самонавчатися на окремих її ділянках [9, с. 160]. Як тільки росія розпочала повномасштабну війну в Україні 24 лютого 2023 року, чимало студентів залишили студентські парти і почали займатися

волонтерською діяльністю, або вступили до лав Збройних сил України. Тож м'які навички, які вони розвивали у вишах, неабияк знадобилися їм. М'які навички, які ще називають ключовими навичками, основними навичками, ключовими компетенціями або навичками працевлаштування – це ті бажані якості, які застосовуються на різних робочих місцях і в різних життєвих ситуаціях – такі риси, як цілісність, спілкування, ввічливість, відповідальність, професіоналізм, гнучкість і робота в команді [10, с. 163]. На нашу думку, soft skills (або м'які навички, або гнучкі навички) під час війни – це комплекс неспеціалізованих, важливих у форс-мажорних обставинах, професійних навичок, які відповідають за успішне виконання завдання, високу продуктивність і є наскрізними, тобто не пов'язані з конкретною предметною областю. Гнучкі навички, на відміну від професійних навичок у традиційному розумінні, не залежать від специфіки конкретної роботи, тісно пов'язані з особистісними якостями та установками (відповідальність, дисципліна, вміння швидко приймати рішення), а також соціальними навичками (комунікація, зокрема, слухання) у команді, емоційний інтелект) та організаційними здібностями (управління часом, лідерство (у волонтерській діяльності, у Збройних силах України), вирішення воєнних проблем, критичне мислення тощо). Тож розвиток soft skills у студентів закладів вищої освіти під час воєнного стану сьогодні є актуальним питанням. Технологія навчання – це система науково обґрунтованих дій активних елементів (учасників) процесу навчання, здійснення яких з високим ступенем гарантованості призводить до досягнення поставлених цілей навчання [11, с. 217]. Ми визначаємо технологію навчання як «сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання і виховання, що дозволяють успішно реалізовувати поставлені освітні цілі». Таким чином, технологія навчання, по суті, позначає організацію процесу навчання, що передбачає певну систему дій та взаємодію всіх, але насамперед активних елементів навчального процесу. При організації процесу навчання, з технологічної точки зору, його активні учасники (студенти та викладачі) здійснюють певні операції. При виконанні

технічних дій у процесі здійснення тієї чи іншої операції, студенти та викладачі виконують певні ролі, або функції. Функції характеризують основні цілі та особливості дій активних учасників процесу навчання. Таким чином, структура технології навчання є системою певних операцій, технічних дій і функцій студентів та викладачів. Графічно структуру технології навчання ми можемо представити наступним чином (див. рис. 1.).

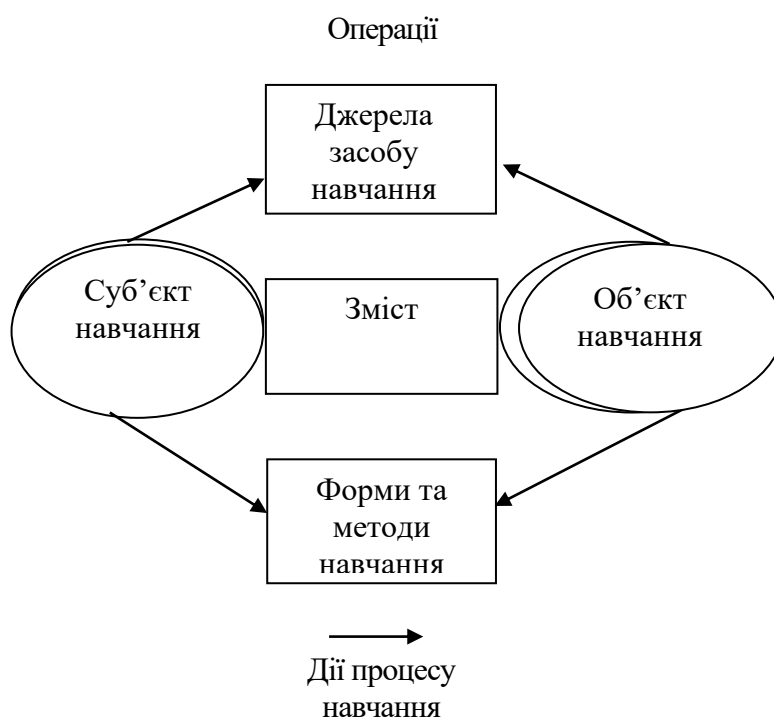

Рис. 1. Структура технології навчання

Отже, говорячи про технологію навчання, доцільно мати на увазі таку організацію процесу навчання, при якій студенти та викладачі виконують чітко визначені дії та функції з виконання певних операцій. При коректному виконанні визначених дій мету навчання (формування у суб'єкта навчання вміння здійснювати освоювану діяльність або її елементи, сукупність яких і становить вміння здійснювати освоювану діяльність [11]) буде досягнуто. Проаналізувавши наявну сучасну педагогічну літературу і програми, можна відзначити, що в умовах воєнного стану найбільш актуальними, педагогічними технологіями у навчальній та позанавчальній діяльності закладу вищої освіти для розвитку soft skills у студентів є наступні [12].

Технологія проєктної діяльності (під технологією проєктної діяльності розуміється сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють вирішити ту чи іншу проблему в результаті самостійних дій за певним планом для вирішення пошукових, дослідницьких, практичних завдань з обов'язковою презентацією цих результатів). При застосуванні технології проєктної діяльності, беручи участь у розробці та проведенні різних заходів, студенти набувають організаторських умінь: уміння керувати власною діяльністю та діяльністю студентського колективу, вміння планувати свій час, проводити захід за планом, змінювати план заходу у разі непередбачених обставин (рис. 2).

Рис. 2. Застосування технології проєктної діяльності в УжНУ

Технологія проблемного навчання (це створення під час навчальної діяльності проблемних ситуацій та організація активної самостійної діяльності студентів з їх вирішення. У результаті відбувається творче оволодіння знаннями, вміннями, навичками, розвиваються розумові здібності). Технологія проблемного навчання в УжНУ активно застосовується у підведенні підсумків діяльності студентських організацій на

зборах, звітно-виборних конференціях. Студенти виявляють здатність до професійної рефлексії та самоаналізу, аналітичні та діагностичні вміння, вміння оцінити результати своєї роботи та діяльності колег (рис. 3).

Рис. 3. Застосування технологій проблемного навчання в УжНУ

Ігрова технологія (це група методів та прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор) (рис. 4).

Рис. 4. Застосування ігрових технологій в УжНУ

Кейс-технологія (інтерактивна технологія навчання, спрямована на формування у студентів знань, умінь, особистісних якостей на основі аналізу та вирішення реальної або змодельованої проблемної ситуації в контексті професійної діяльності, представлена у вигляді кейсу) (рис. 5).

Рис. 5. Застосування кейс-технологій в УжНУ

Технологія створення предметно-розвивального середовища, що забезпечують всю повноту розвитку діяльності людини та її особистості. Включає – обстановку, об’єкти та матеріали різного функціонального значення, дозволяє педагогу вирішувати конкретні освітні завдання, залучаючи учасників до процесу пізнання та засвоєння навичок та умінь, забезпечуючи максимальний психологічний комфорт для кожного). Технології створення предметно-розвивального середовища в університеті завжди присутні при командній роботі (рис. 6).

Рис. 6. Застосування створення предметно-розвивального середовища в УжНУ

Технологія навчання у співпраці (співробітництво трактується як ідея спільної розвиваючої діяльності викладача та студента. Суть індивідуального підходу в тому, щоб іти не від навчального предмета, а від людини до предмета, йти від тих можливостей, які має індивід, застосовувати психолого-педагогічні діагностики особистості) (рис. 7).

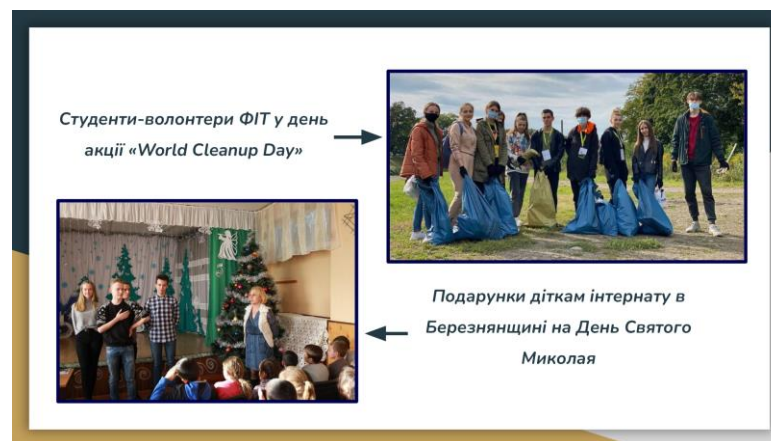

Рис. 7. Застосування технології навчання у співпраці в УжНУ

Технологія дослідницької діяльності (це методика організації освітнього процесу, що дає студентам справжні відомості про об'єкти, процеси та явища, які вони відкривають самостійно (командна, групова робота) (рис. 8).

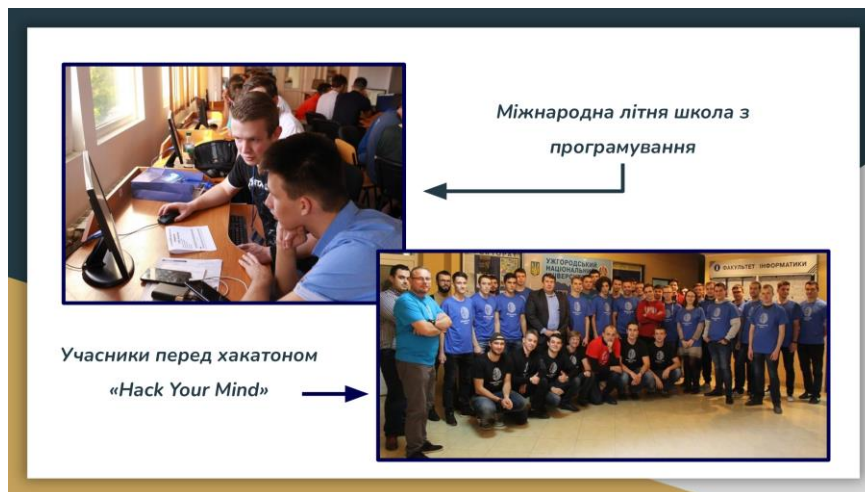

Рис. 8. Застосування дослідницької діяльності в УжНУ

Отже, технологія – відображає спрямованість прикладних досліджень (у тому числі педагогічних) на радикальне удосконалення людської діяльності, підвищення її результативності, інтенсивності, інструментальності, технічної озброєності, а технологія навчання – це система науково обґрунтованих дій активних учасників процесу навчання, здійснення яких з високим ступенем гарантованості призводить до досягнення поставлених цілей навчання.

Висновки. У сучасному суспільстві технологічність стає домінуючою характеристикою діяльності людини, означає перехід на якісно новий ступінь ефективності, оптимальності, наукомісткості освітнього процесу. Сьогодні внеском у перемогу є зосередження зусиль студентів та викладачів закладів вищої освіти на навчанні. У той же час стратегію освіти складають розвиток та становлення професійної компетентності спеціаліста, який готовий вирішувати професійні завдання та здійснювати інноваційні процеси. Саме тому такі технології, як: проєктної діяльності, проблемного навчання, ігрова, кейс-технологія, створення предметно-розвивального середовища, навчання у співпраці, дослідницької діяльності – здатні ефективно розвивати м'які навички у студентів закладу вищої освіти упродовж періоду навчання, які знадобляться їм як під час воєнного стану, так і в повоєнному відновленні України.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку доцільно

спрямувати на аналіз відмінностей технологічного підходу до навчання студентів у закладі вищої освіти і традиційного в умовах воєнного стану.

Використана література:

1. Бабій С. Основні напрями модернізації освіти: тенденції та перспективи. *Вища освіта України*. 2014. № 1. С. 28-33.
2. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
3. Болгар О. М. Сучасні методи та технології навчання студентів педагогічного проєктування. Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій. 2021. С. 95-107.
4. Гузій Н. В. Технологія контекстного навчання в організації дидакалогічної підготовки студентів у вищій педагогічній школі. *Вища освіта України*. № 3 (додаток 1). 2012. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». Т. 1. С. 363-370.
5. Горєлова М. А. Провідні технології організації навчання студентів У США. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 20–21 трав. 2022 р. Харків : [б. в.], 2022. С. 19-22.
6. Козяр М. М. Інноваційні технології навчання в діяльності ВНЗ. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. 2014. № 1. С. 142-151.
7. Мачинська Н. І. Упровадження інноваційних технологій навчання у вищій школі. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2015. № 1 (14). С. 240-246.
8. Стеблюк С. В. Інноваційні технології навчання у вищій школі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2011. № 20. С. 141-142.

9. Ануфрієва О. Л. Конкурентоспроможний випускник закладу вищої освіти: модель оцінки рівня конкурентоспроможності майбутнього менеджера. *Управління конкурентоспроможністю персоналу, робіт та послуг: теорія, методологія* : монографія. ДЗВО «Університет менеджменту освіти», Навчально-науковий інститут менеджменту та психології. *Virtus: Scientific Journal*. 2018. №. 27. С. 158-162.

10. Коваль К. Розвиток «softskills» у студентів – один із важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162–167.

11. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. Київ : Либідь, 2002. 560 с.

12. Попадич О. О., Кут В. І., Лях І. М., Матяшовська Б. О., Маргітич Ю. М. Технології розвитку soft skills у майбутніх фахівців з інформаційних систем та технологій упродовж періоду навчання. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути [зб. наук. пр.]*: матеріали XXVII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 8 червня 2022 р.). Київ, 2022. С. 50-57.

References:

1. Babii S. Osnovni napriamy modernizatsii osvity: tendentsii ta perspektyvy [The main directions of education modernization: trends and prospects]. *Vyshcha osvita Ukrainy*. 2014. № 1. S. 28-33. [in Ukrainian].

2. Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Education of Ukraine in the conditions of martial law]. *Innovatsiina ta proiektna diialnist: Naukovo-metodychnyi zbirnyk/ za zahalnoiu red. S. M. Shkarleta*. Kyiv-Chernivtsi «Bukrek». 2022. 140 s. [in Ukrainian].

3. Bolhar O. M. Suchasni metody ta tekhnolohii navchannia studentiv pedahohichnoho proiektuvannia [Modern methods and technologies of teaching students pedagogical design]. *Naukovo-osvitnii innovatsiinyi tsentr suspilnykh transformatsii*. 2021. S. 95-107. [in Ukrainian].

4. Huzii N. V. Tekhnolohiia kontekstnoho navchannia v orhanizatsii dydaskalohichnoi pidhotovky studentiv u vyshchii pedahohichnii shkoli [Technology of contextual learning in the organization of didactic training of students in higher pedagogical schools]. *Vyshcha osvita Ukrainy*. № 3 (dodatok 1). 2012. Tematychnyi vypusk «Pedahohika vyshchoi shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnolohii». T. 1. S. 363-370. [in Ukrainian].
5. Horielova M. A. Providni tekhnolohii orhanizatsii navchannia studentiv U SshA [Leading technologies for organizing student learning in the United States]. *Psykhologo-pedahohichni problemy vyshchoi i serednoi osvity v umovakh suchasnykh vyklykiv: teoriia i praktyka: materialy VI Mizhnar. nauk.-prakt. konf.*, Kharkiv, 20–21 trav. 2022 r. Kharkiv: [b. v.], 2022. S. 19-22. [in Ukrainian].
6. Koziar M. M. Innovatsiini tekhnolohii navchannia v diialnosti VNZ [Innovative learning technologies in the activities of higher education institutions]. *Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity*. 2014. № 1. S. 142-151. [in Ukrainian].
7. Machynska N. I. Uprovadzhennia innovatsiinykh tekhnolohii navchannia u vyshchii shkoli [Implementation of innovative teaching technologies in higher education]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu*. 2015. № 1 (14). S. 240-246. [in Ukrainian].
8. Stebliuk S. V. Innovatsiini tekhnolohii navchannia u vyshchii shkoli [Innovative teaching technologies in higher education]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. 2011. № 20. S. 141-142. [in Ukrainian].
9. Anufriieva O. L. Konkurentospromozhnyi vypuskyk zakladu vyshchoi osvity: model otsinky rivnia konkurentospromozhnosti maibutnoho menedzhera [Competitive graduate of higher education institution: model for assessing the level of competitiveness of the future manager]. *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu personalu, robit ta posluh: teoriia, metodolohiia: monohrafiia*. DZVO «Universytet menedzhmentu osvity», Navchalno-naukovyi instytut menedzhmentu ta psykholohii. *Virtus: Scientific Journal*. 2018. №. 27. C. 158-162. [in Ukrainian].

10. Koval K. Rozvytok «softskills» u studentiv – odyz iz vazhlyvykh chynnykiv pratsevashtuvannia [Development of «soft skills» among students is one of the important factors of employment]. Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu. 2015. № 2. S. 162-167. [in Ukrainian].
11. Yahupov V. V. Pedahohika [Pedagogy]: Navch. posibnyk. Kyiv: Lybid, 2002. 560 s. [in Ukrainian].
12. Popadych O. O., Kut V. I., Liakh I. M., Matiashovska B. O., Marhitych Yu. M. Tekhnolohii rozvytku soft skills u maibutnikh fakhivtsiv z informatsiinykh system ta tekhnolohii uprodovzh periodu navchannia [Technologies of soft skills development in future specialists in information systems and technologies during the period of study]. Suchasni vyklyky i aktualni problemy nauky, osvity ta vyrobnytstva: mizhhaluzevi dysputy [in Ukrainian]: materialy XXVII mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (Kyiv, 8 chervnia 2022 r.). Kyiv, 2022. S. 50-57. [in Ukrainian].

Vakolia Z. M., Popadych B. T. Selection of teaching technologies for development of soft skills in higher education students during martial law.

The article substantiates the learning technologies for the development of soft skills in students of higher education institutions during martial law. The research methods used are the analysis of literature and information sources on the research problem, generalization of theoretical concepts of teaching technologies and development of soft skills in students of higher education institutions. The results of the study are as follows: it is proven that soft skills (or flexible skills) during the war are a set of non-specialized professional skills that are important in force majeure circumstances, which are responsible for the successful completion of the task, high productivity and are overarching, that is, not related to a specific subject area. It is found that flexible skills, unlike professional skills in the traditional sense, do not depend on the specifics of a particular job, and are closely related to personal qualities and attitudes (responsibility, discipline, ability to make quick decisions), as well as social skills

(communication, in particular, listening) in a team, emotional intelligence, and organizational skills (time management, leadership, in volunteer activities, in the Armed Forces of Ukraine, solving military problems, critical thinking, etc.) It is formulated that learning technology is an organization of the learning process in which students and teachers perform clearly defined actions and functions to perform certain operations; it is found that the structure of learning technology is a system of certain operations, technical actions and functions of students and teachers; a graphical structure of learning technology is developed; it is argued that such learning technologies as project-based learning, problem-based learning, game and case technology, creation of subject-developmental environment, cooperative learning, research activities are the most effective in the curricular and extracurricular activities of a higher education institution under martial law.

Keywords: *soft skills, teaching technology, technological approach, student, higher education institution.*

Відомості про авторів:

Ваколя Зоряна Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

<https://orcid.org/0000-0002-1985-8053>

zoriana.vakolia@uzhnu.edu.ua

Попадич Богдан Тарасович – аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

<https://orcid.org/0000-0002-4978-5035>

bohdan.popadych@uzhnu.edu.ua

Vakolia Zoriana Mykhailivna – PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of General Pedagogy and Pedagogy of

Higher Education State Higher Educational Institution «Uzhhorod National University»

<https://orcid.org/0000-0002-1985-8053>

zoriana.vakolia@uzhnu.edu.ua

Ukraine, Uzhhorod

Popadych Bohdan Tarasovych – Postgraduate student of the Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher Education State Higher Educational Institution «Uzhhorod National University»

<https://orcid.org/0000-0002-4978-5035>

bohdan.popadych@uzhnu.edu.ua